

Mūzeja gariņš stāsta

38. Stāstiņš par stāstu

Stāsts – tas ir topošās jaunās ekspozīcijas stāsts par Latvijas vēsturi. Mūzeja jaunajā ekspozīcijā tādu ir vismaz trīs, kuŗi visi pārklājas. Viens ir stāsts, ko ekspozīcijā stāsta ar priekšmetiem, piemiņas lietām, ar tām saistītiem cilvēkstāstiem, fotogrāfijām, dokumentiem, dažādiem skaņu un gaismu efektiem, maketiem, citiem vārdiem – kā jau muzejā. Otrs ir vēstures stāsts, ko stāsta vēsturnieki kā jau vēsturnieki – ar visiem svarīgajiem notikumiem, datumiem un vietām, ievērojamu cilvēku darbu un nedarbu aprakstiem, ar attiecīgu dokumentāciju, skaitļiem un statistiku. Ja labi izdodas, tīri lasāmi un katrā ziņā svarīgi, jo dod visam zinātnisku pamatojumu. Taču parasti – daudz par daudz un pārāk detalizēti, it sevišķi tādām, kas maz par to zina, kam maz laika un kas lielāko tiesu aizmirst kā pa durvīm ārā. Un tāpēc vajadzīgs vēl viens stāsts, kas saistībā ar pirmajiem diviem iespiežas atmiņā tāpēc, ka tas savā būtībā jau ir pazīstams un ar to var viegli salīdzināt citus pazīstamus stāstus un it sevišķi – ar tiem saistītas izjūtas.

Es biju klāt, kad jau 2006. gadā – tik sen! – tapa visi trīs savstarpēji savienotie stāsti un radās jaunā ekspozīcija, kuŗa gan tagad mainījusi izskatu, bet ne saturu. Iedvesmu deva Gunāra Birkerta Nākotnes Nama metafora: no tumšā uz gaišo, uz apskaidroto. Dināmiska laika metafora arhitektūrā. No tās tapa vēsturiskā laika līnija, kas vecajai ekspozīcijai pievienoja pirmo neatkarības periodu un atjaunoto valsti, kam jācīnās ar okupācijas atstātajām sekām. Tātad NEATKARĪBA—OKUPĀCIJA—NEATKARĪBA. Šī vienkāršā schēma noveda pie trešā stāsta, kā pamatstruktūra visās kultūrās, ar ko uzauguši un ko saprot gandrīz vai visi – varoņstāsts. Tas ir pozitīva, kaut ne perfekta varoņa tēls un dzīves gaita. Varonis dzīves gaitā jāiztur pārbaudījumi – jārisina grūti uzdevumi, jāpārvar grūtības, bads, jācīnās ar ļauniem pretiniekiem un pat pašam ar sevi. Varonis nonāk izmisumā, pat dzīvības briesmās. Beigās viņš visu pārvar, pierāda sevi un dzīvo laimīgi tālāk. Man pašam patīk tādi latviski varoņi kā Sprīdītis vai Antiņš – ar laimīgām beigām. Arī Lāčplēsis, lai gan beigās pats iet bojā kopā ar Melno bruņinieku. Bet, ja padomā, varoņstāsti ir arī stāsti par izdzīvošanu Sibīrijā vai par Otrā pasaules kaŗa bēgļu gaitās pārdzīvoto. Mazus varoņstāstiņus sastopam gandrīz ik uz soļa, arī mūsu ikdienā, kad esam tikuši galā ar kādu grūtu uzdevumu, problēmu, vai smagu darbu. Latīņi teica: *per aspera ad astra*, caur ērkšķiem pie zvaigznēm -- tā ir varoņstāsta būtība.

Pamēģināsim, kā tas varētu būt jaunajā ekspozīcijā. Varonis – tā ir latviešu nācija, kuŗa uz savas zemes nodibina savu valsti, ar draudzīgu spēku palīdzību izcīna tās neatkarību un veido to par labu dzīves vietu visiem tās pilsoņiem. Bet vecie ienaidnieki sazvēras pret jauno valsti un nolemj to iznīcināt. Vecie draugi palīdzēt nevar, zemē iebrūk viena sazvērnieciskā vara, noārda valsti, pakļauj tautu, apspiež un iznīcina tās elites locekļus, kuŗi negrib pakļauties un kalpot svešajai varai. Kad liekas, ka ļaunāk vairs nevar, pirmo sazvērnieku padzen otrs. Tauta uzelpo, bet tikai uz brīdi, jo jaunā vara savukārt sāk slepkavot vienas mazākumtautības pilsoņus, iesaistīt tautas atlikušo eliti noziegumos un iekarošanas plānos. Tautas locekļus abas

puses iesaista iznīcinošā karā. Pārsvaru gūst pirmais iebrucējs: kaŗš posta zemi, nogalina cilvēkus, aizdzen bēgļu gaitās lielu tautas daļu. Karā beigās trešā daļa tautas vairs nav savā zemē. Iekarotājs brutāli apspiež un aizsūta svešumā palikušos. Veltīgi cerot uz saviem aizjūras draugiem, meža brāļi ieročiem rokās izmisīgi cīnās pret pārsvaru, bet spēki izsīkst. Tauta nonāk pie izdzīvošanas galējās robežas, ko simbolizē Gulaga baraka un sargtornis – Sibīrijas sasalusī elle. Latvijas zemē sāk ieplūst ļaužu pulki no iekarotāja zemēm. Tauta draud pazust svešo ieceļotāju masā, bet iztur arī to un pamazām, brutalitātei atslābstot, sāk mazpamazām atkopties, slepus atgūt savus garīgos spēkus un pašapziņu. Tā iemācas dzīvot ar dūri kabatā, tikai gaidot uz brīdi, kad varēs atjaunot savu sirdī glabāto Latvijas valsti. Un mēs zinām: tas brīdis nāca ar dziedošo revolūciju, ar cilvēku ķēdi cauri visām Baltijas valstīm, ar valsts atjaunošanu. Mūsu varonis, mūsu nācija, smagi cietusi, bet rūdīta, ķērās pie grūtā darba izmēzt svešās varas atstātos sārņus un veidot pati savu atjaunoto valsti. Arī tas ir jauns pārbaudījums, kas vēl nav galā, kas jāiztur, līdz tauta un valsts beidzot tuvosies Gunāra Birkerta iecerētajai apskaidrībai. Uz to censties ir varoņa cienīgs izaicinājums, ko – cerēsim – sapratīs ikviens un kā visos labos stāstos, izejot no Mūzeja, gaidīs labu turpinājumu.

Latvijas simtgadi svinot, atcerieties Latvijas Okupācijas mūzeju, kas grib iemūžināt Latvijas stāstu savā jaunajā ekspozīcijā Nākotnes Namā.

Latvijā. "Latvijas Okupācijas muzeja biedrība", Reģ. nr. 40008018848, AS "SEB banka", SWIFT: UNLALV2X, Konta Nr.: LV67UNLA0002400700517

ASV. Čeki rakstāmi OMFA (ja vajag, ar ziedojuma mērķa norādi) un sūtāmi Ilzei Resnis, 10930 Nollwood Drive, Chardon, OH 44024. Ziedotāji saņem kvītis nodokļu atlaidēm.

Kanādā. Čeki rakstāmi LRDF (Latvian Relief and Development Fund) ar atzīmi "Okupācijas mūsejam" (ja vajag, arī ar mērķa norādi) un sūtāmi: Dagnija Staško, 16 Elterwater Ave, Nepean, ON K2H5J2. Ziedotāji saņem kvītis nodokļu atlaidēm.

Australijā. Čeki rakstāmi (pievienojot mērķa norādi) un sūtāmi mūseja pārstāvei: Ināra Graudiņa, 141 Darley Road, Randwick, NSW 2031.

Lielbritānijā. Čeki rakstāmi (ja vajag, ar mērķa norādi) un sūtāmi mūseja pārstāvei: Inese A. Smith, 36 Fairmount Drive, Loughborough, LE11 3JR vai (ar mērķa norādi) "Latvian Educational Foundation", Catthorpe Manor, Catthorpe, Leicestershire LE17 6DF.

Ar ziedojumu nodrošināts publicitātes projekts